

ՍԻՈՆ, ՀԱՅ ԱՄՍԱԳԻՐ

Թ. ՏԱՐԻ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

1935 — ԱՊՐԻԼ

ԹԻԻ 4

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ԱՂՈՒՀԱՅՔ

քանին՝ ճշդիւ կը զործադրէին խստակեցութեան այդ կանոնը, և, հաւատքով յորդ և հօր, Բ՛նչ ինդալից զգացմամբ կ'աւրէին, և կը կատարէին իրենց պարտականութիւնները:

Այս բառը, շատոնց իր իմաստը կորսնցուցած՝ կեանքին մէջ, բառարաններէն եւ եկեղեցական մատեաններէն ներս միայն կը պահէ լոկ հնախօսական արժէք մը:

Առասպել չէ երբեք, ո՛չ ալ երեւակայութեան հնարք սակայն՝ երբ կ'ըսեն թէ, հին դարերուն մէջ, մարդիկ, կրօնական ապաշխարութեան օրերուն մանաւանդ, իրենց հոգին զօրացնելու խորհուրդով, ա՛յնքան զրկանքի կ'ենթարկէին մարմիննին որ, սնունդի համար կը բաւականանային ճացով եւ աղով, հիւանդներուն միայն թոյլատրելի նկատելով քիչ մը բանջարեղէնի արտօնութիւնը, իբր շնորհ:

Ճամբորդի մը օրագրութիւնը, որ վերջերս հրատարակուեցաւ, կը պատմէ թէ տակաւին հազիւ երեք դարեր առաջ, Ս. Քաղաքիս մէջ, այս նուիրական յարկին ներքեւ,

Ո՛հ ընդհանուր զիտական լոյսերու դիմենք, և ո՛չ առողջարանական ցուցմունքներու՝ այդպիսի կենցաղակերպի մը կարելիութեան կամ անհնարութեան թերուդէմ փաստեր դասաւորելու համար: Ընդունինք թէ իրականութիւն մըն էր ատիկա իր ատենին. ու ընդունինք դարձեալ թէ ժամանակը, որ մեծ կերտողն ու քանդողն է միանգամայն, պէտքերու և պահանջներու աւելի կամ նուազ ստիպողականութեան առջև, դարերու ընթացքին հետզհետէ եղանակաւորած է ամենահին այդ կերպը, եկեղեցական կանոնադրութեամբ նոյն իսկ վերածելով զայն ոմանց մօտ նուազ թոյլ՝ այլոց մօտ լայնագոյն կարգադրութեանց:

Բայց որովհետև, Առաքեալին մտածութեամբը նոյն իսկ՝ Աստուծոյ թափաւորութիւնը, այսինքն հաւատքի կեանքը, ո՛չ կերակուրի եւ ո՛չ ըմպելիի հարցերով է որ պիտի փառաւորուի, ոչ մէկիս խղճմտանքին կրնայ վրդովանք պատճառել ժամանակէն ու բարքերէն հարկադրուած այդ փոփոխութիւնը: Ու մենք, չբաժնուելով հանդերձ պահեցողութեան վերաբերմամբ մեր եկեղեցւոյ ողջմտութեան որդեգրած կերպէն, Աղուհացիին վրայ կը նայինք, իբրև այլաբանական արժէքի մը վրայ, ինչպէս կ'ըլլան առհասարակ կիրարկութենէ ինկած հին և նուիրական իրերը և անունները:

Աղուհացի. այո՛, այդ բառին մէջ պատկեր մը՝ իմաստի տարազ մը կայ, որ կրնայ մեզի խօսիլ դեռ բաւական բարձրէն, ուղղակի մեր հոգւոյն հետ կապ ունեցող հարցի մը, աւելի ճիշդ՝ պարտականութեան մը վրայ քաշելով մեր ուշադրութիւնը: — Եթէ հացը ամենէն հիմնական պէտքն է ֆիզիքական կեանքին և աղը՝ համը անոր, ոչ-նիւթական տեսակէտէն նկատի առած ատենս նիս՝ Աղուհացի պէտք է նշանակէ հոգևոր կեանքին հիմն ու համը, որոնք կրօնքն ու բարոյականը կրնան ըլլալ գերազանցապէս:

Կրօնքը հիմն է արդարև, այսինքն հաստատութիւնը, ու բարոյականը՝ համը, այսինքն շնորհը կեանքին:

Իրաւամբ ըսած է մեծ միտք մը թէ «Կրօնքը իտէալին բաժինն է մարդկային կեանքին մէջ». առանց անոր՝ որ և է իմաստէ և արժէքէ զուրկ պիտի ըլլար մարդը ինքնին երկրի վրայ: Անհատի մը ոչ այնքան զործերուն, որքան ձգտումներուն մէջ, որոնք հոգիին ներքին կենդանութեան վառարանը կը ցուցնեն, այսինքն կրօնքին մէջ է որ ի յայտ կուգայ իր անձնաւորութիւնը: Պարագան նոյնն է, աւելի մեծ չափի մը վրայ անշուշտ, ժողովուրդներուն համար, որոնց հաւաքական կեանքին լիակատար արտայայտութիւնը աւելի իրենց կրօնքին մէջ է որ կը տեսնուի քան թէ անոնց պատմութեան մէջ:

«Կրօնքը հոգիին պէտքերուն եւ իմացականութեան ճիգերուն արտադրոյթն է» կ'ըսէ ուրիշ մը: Հոգիին գերագոյն պէտքը կամ կարիքն է սէրը, իսկ միտքինը՝ լոյսը, այսինքն զութ և ճշմարտութիւն: Հանէ զութի զգացումը մարդէն, ան պիտի նմանի ծաղկաբաժակին, որուն մէջէն փրցուած է բեղմնափոշին կրող մասը. վերցո՛ւր անկէ ճշմարտութեան իլծը, անիկա պիտի խորհիլ տայ քեզի արձանի մը կուրծքէն վրայ:

Կրօնքն է մարդուն հոգևոր կեանքին հիմը կազմող ուժը:

Իսկ բարոյականը, ըստ Լամբլէի՝ «այն տունկը, որուն արմատները երկինքի մէջ են, ու ծաղիկներն ու պտուղները կը խնկին ու կը գեղեցկացնեն երկիրը», անիկա հոգիին այն շնորհն է, որ թոյլ չի տար որ կրօնքի խորհուր-

դուրը մնած ու ուռճացած առաքինութիւնները շեղին բնաւ իրենց նպատակէն . այսինքն ինքն է որ կեանքի մէջ անոնց կիրառութեան կերպն ու պայմանները կը ճշդէ : Իր սկզբունքները բացարձակ ճշմարտութիւններ են՝ այնքան ատեն միայն, որքան ատեն իր կապը կը պահէ կրօնքին հետ, այսինքն ցորչափ չի դադրիր լինելէ ինչ որ է . վասնզի իր իսկութեանը մէջ կրօնքին ծնունդն է բարոյականը, քանի որ առանց Աստուծոյ գաղափարին, անբացատրելի իմացում մը պիտի մնար ան, ինչպէս կը մտածէ նոյն ինքն Քանդ :

Երբ կը բաժնեն երկուքը իրարմէ, երբ բարոյականը կը փրթի կրօնքէն, կ'երթայ իր հաստատութիւնը փնտռել շահու կիրքին մէջ . ու այն ատեն ճշդին կը կորանցնէ իր զեղեցկութիւնը, առաքինութիւնը՝ իր դասերը, և պատմութիւնը՝ իր օրինակները : Բարոյականը պէտք չէ լինի կցկտուր . այսինքն ներելի չէ որ մարդս իր կեանքին միայն այս կամ այն կողմին կամ մէկ քանի կողմերուն վրայ, և կամ երբեմն երբեմն, այսինքն ընդհատաբար հետեի բարոյականութեան օրէնքներուն : Առանձնական կեանքի համար զատ՝ և հանրային կեանքի համար զատ բարոյական չի կրնար ըլլալ . ինչպէս նոյն և մի է հոգին, նոյնպէս մի և նոյն է բարոյականը, և աստով է նոյն իսկ որ անիկա հիմն է ընկերութեան :

Հասն ու համը . հիմն ու ոյժը, հաստատութիւնը և վայելչութիւնը . երկուքն ի մի . կրօնքն ու բարոյականը միասին պէտք է լինին միշտ կեանքին տալու իր արժէքն ու նշանակութիւնը :

Գէթ գայս կարենար խորհիլ տալ մեզի Աղուհացք :

* * *

ՍԻՐՏՍ ՔԵԶՄԷ ԲՂԽԵՑԱԻ...

Սիրսս քեզմէ բոխեցաւ . կը սեւեռի քո արհիդ,
Ինչպէս ասդի մ'ուրիւ ասդ անհունօրէն ծըլաբնակ .
Պասկեդդ անհ՝ կը՝ բացուի հայելիէն ըսպիսակ
Ուր ժամանակն իր սլաֆոլ ցոյց կուսայ պահ մը վրնիս...

Եթէ ինձի յայտնուէ՛ր դէմդ բարի քարտէն,
Խնչ կարօտով իմ ձեռքերս կ'ըլլային ձոյլը յոյսին...
Հիմա ձեռքերս աղօթքի հայցումին մէջ կը մըսին . —
Եթէ արհա վե՛ր մը քա՛ն ձայնիդ աղեղը նստէն...

Լոյսն իր գինին կը թափէ դառնութեան մո՛ւթ բաժակին .
Ամէն օր քիչ մ'աւելի կը մօտեցամ անկազին
Ստուերներուն որ ինձի կը հիւսեն նոր շորանք...

Կարեցայի՛ր դեռ գտնել նամբան ուր քեզ կորուսի,
Երբ հրաժեցի արեալոյսն անվերջօրէն կ'արիւնէր,
Ա՛հ, զգալ շունչդ խորունկ մըրիկին մէջ երազի...

ԱՐՄԵՆ ԵՐԿԱՅԻ